

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТВОРЧОЇ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF APPLICATION OF A SYSTEMATIC APPROACH IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS TO THE ORGANIZATION OF CREATIVE ARTISTIC AND CONSTRUCTIVE ACTIVITY WITH PRESCHOOL CHILDREN

Статтю присвячено аналізу теоретико-методологічних засад застосування системного підходу у професійній підготовці майбутніх вихователів до організації творчої художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. Уточнено, що результативність успішного опанування дітьми художньо-конструктивною діяльністю, її результативність, визначаються також і рівнем сформованості художньо-конструктивних знань, умінь та навичок самого вихователя, його особистісним впливом, характером організації освітнього процесу, методами педагогічного керівництва творчою діяльністю дітей. Особлива увага зосереджена на тому, що процес підготовки майбутнього педагога становить собою систему, яка складається із взаємопов'язаних частин цілого, кожна з яких виконує власні функції та завдання.

Наголошено, що системний підхід спрямованого на формування інтегративного цілісного новоутворення в особистості, що спонукає до якісного аналізу множинних складних взаємодій між функціональними елементами особистості (пізнавальні завдання, навчальні можливості здобувачів освіти, часові та просторові освітні умови тощо). При цьому слід ураховувати, що у руслі підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку застосування системного підходу вбачаємо у структурно-функціональній цілісності освітнього процесу. Уточнено, що реалізація системного підходу дає змогу уточнити основні складники художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку та виокремити особливості означеної професійної підготовки майбутніх вихователів в освітньому просторі закладу вищої освіти. З'ясовано, що підготовка майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку поєднує у собі основні структурні елементи: нормативні навчальні дисципліни, педагогічну практику, принципи, за якими вона функціонує як особлива цілісність, набуваючи водночас свої специфічні ознаки.

Ключові слова: системний підхід, художньо-конструктивна діяльність, творчий розви-

ток, заклад вищої освіти, діти дошкільного віку, підготовка майбутніх вихователів.

The article is devoted to the analysis of the theoretical and methodological foundations of the use of a systematic approach in the professional training of future educators to the organization of creative artistic and constructive activity with preschool children. It is clarified that the effectiveness of successful mastering of children with artistic and constructive activity, its effectiveness, also determined by the level of formation of artistic and constructive knowledge, skills and skills of the caregiver himself, his personal influence, the nature of the organization of educational process, methods of pedagogical management. Particular attention is focused on the fact that the process of preparing a future teacher is a system that consists of interconnected parts of the whole, each of which performs its own functions and tasks.

It is emphasized that the systematic approach is aimed at the formation of an integrative holistic neoplasm in the individual, which encourages qualitative analysis of multiple complex interactions between the functional elements of the individual (cognitive tasks, educational capabilities of education applicants, time and spatial educational conditions, etc.). It should be borne in mind that in the direction of preparation of future educators for artistic and constructive activity with preschool children, we can see the use of a systematic approach in the structural and functional integrity of the educational process. It is specified that the implementation of a systematic approach allows to clarify the main components of artistic and constructive activity of preschool children and to distinguish the features of the designated professional training of future educators in the educational space of higher education institution. It was found that the preparation of future educators for artistic and constructive activity with preschool children combines the basic structural elements: normative disciplines, pedagogical practice, principles, which it functions as a special integrity, at the same time acquiring its specific features.

Key words: systematic approach, artistic and constructive activity, creative development, higher education institution, preschool children, preparation of future educators.

УДК 377:37.011.3-051
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.1.29>

Борин Г.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Лібералізація та демократизація стосунків між викладачем та студентом, прийняття статусу здобувача освіти як активної особистості, що також має право вагатися, помилятися, йти до успіху власним індивідуальним

шляхом, вимагають від викладача ЗВО високого рівня педагогічної майстерності, за якої він організуватиме освітній процес на засадах взаєморозуміння та взаємоповаги. Означене потребує від педагогічних закладів вищої освіти виконання ролі організуючого компоненту педагогічної системи в підготовці майбутніх вихователів до організації

художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості застосування системного підходу у професійній підготовці майбутніх педагогів досліджували С. Архангельський, В. Беспалько, О. Вознюк, І. Грязнова, М. Корнещук, М. Криловець, Б. Кузьменко, Н. Кузьміна, Е. Утлик, Я. Харченко та інші науковці. Ученими доведено, що результативність успішного опанування дітьми художньо-конструктивною діяльністю, її результативність, (С. Архангельський, Ю. Бабанський, Н. Ветлугіна, Н. Кузьміна, Т. Комарова, Н. Сакуліна та інших) визначаються також і рівнем сформованості художньо-конструктивних знань, умінь та навичок самого вихователя, його особистісним впливом, характером організації освітнього процесу, методами педагогічного керівництва творчою діяльністю дітей. Аналіз актуальних наукових досліджень свідчить про наукові розвідки, у яких висвітлено різні аспекти реалізації художньо-конструктивної стратегії у процесі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (Н. Голота, Т. Єськова, Н. Котляр, С. Матвієнко, О. Попович, Г. Сухорукова). Слід наголосити, що відповідати вищезначеним характеристикам може лише творчий педагог. Відтак застосування системного підходу задля розвитку творчості майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі підготовки до організації художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку є пріоритетним напрямом підготовки студентів спеціальності «Дошкільна Освіта».

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У процесі професійної підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку простежуються зв'язки між: навчальним матеріалом для студентів та методами його передачі викладачами ЗВО здобувачам освіти; налагодженням взаємостосунків між викладачем і здобувачами освіти; формуванням та розвитком професійних якостей майбутнього вихователя та особливостями організації освітнього процесу в ЗВО. Слід враховувати певні протиріччя: між інтелектуальними, фізичними силами студента і обмеженим лімітом часу; між прагненням здобувача освіти до самостійності щодо відбору знань і досить лімітованими формами і методами підготовки майбутнього фахівця; між необмеженим потоком інформації із різних інтернет-мереж, що розширює простір студентам для отримання знань і світогляд студентів та відсутністю у них умінь та бажання щодо її критичного аналізу, що призводить до неточності та поверховості знань, мислення і потребує використання великої кількості часу, а викладач ЗВО потрапляє у ситуацію, за якої слід проводити спеціальну роботу задля корекції, поглиблення знань і умінь студентів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У дослідженні проаналізуємо теоретико-методологічні засади застосування системного підходу у професійній підготовці майбутніх вихователів до організації творчої художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливими для нас в означеному руслі є дослідження С. Матвієнко. Учена трактує заняття із художньої праці з дітьми дошкільного віку засобом трудового виховання та творчого розвитку дітей. При цьому наголошує, що художня праця неабияк сприяє вихованню в дітей працелюбності, як важливої якості особистості [1]. Навчанню дошкільників трудовим умінням час організації занять з художньої праці присвячено дослідження А. Костак та Т. Молнар. Учені розглядають художньо-конструктивну діяльність дітей як дієвий засіб повноцінного різностороннього розвитку вихованців, засобом підготовки до подальшого навчання у початковій школі [2]. І. Листопад проаналізовано методику впровадження творчих завдань в освітній процес закладу дошкільної освіти. Наголошено, що під «творчістю» (креативністю) слід розуміти продуктивну діяльність особистості, здатної створювати якісно нові матеріальні продукти, у які втілено духовні цінності суспільного призначення; форму психічної активності людини, яка продукує якісно нове, неповторне і оригінальне [3].

Підготовці майбутніх вихователів ЗДО до керівництва художньо-творчою діяльністю дошкільників присвячено дослідження Т. Єськової. Творча діяльність, як наголошує учена, надає майбутньому вихователю можливість задля різносторонньої реалізації, розкриття власного потенціалу. Ученою проаналізовано зміст, форми, методи та засоби підготовки здобувачів освіти в окресленому руслі [4]. О. Лехновською охарактеризовано компоненти розвитку творчих здібностей здобувачів освіти під час опанування ними освітніх компонентів. Творчу діяльність майбутнього педагога ученою потрактовано як вид освітньої діяльності, спрямований на вирішення освітньо-творчих задач, які реалізуються в умовах застосування педагогічних засобів, орієнтованих на опір та максимальне використання природних здібностей студента [5].

Освітній процес є специфічною системою, яка функціонує на основі внутрішніх психічних процесів як студентів, так і викладачів. Кожен із суб'єктів аналізує та формує свої інформаційні потоки внаслідок власної індивідуально змістової діяльності задля вирішення відповідних навчальних завдань. Під час навчання в університеті здобувач освіти набуває конкретних знань та умінь, оволодіває важливими професійно-особистісними якостями, формує та удосконалює відповідні практичні умінь у процесі проходження педагогічної практики у ЗДО [6]. З цього приводу М. Криловець

зазначає, що системний підхід дає можливість забезпечити цілісність усіх компонентів змісту освітнього процесу, забезпечує єдність поглядів на проблему підготовки педагогів у ЗВО [7].

Зазвичай систему розглядають як множину взаємодіючих, взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих елементів, які, будучи відокремленими, взаємодіють як єдине ціле. За міркувань І. Грязнова, розгляд змісту поняття «система» потребує виокремлення її основних характеристик: цілісність (характеризується поняттям «зв'язок» та забезпечує єдність усіх взаємодоповнюючих частин системи); структурність (сукупність взаємозалежних частин та компонентів системи, які відображають будову системи та внутрішні зв'язки її компонентів); єдність (взаємозв'язок та взаємообумовленість компонентів системи в єдиному цілому, підпорядкованість єдиній меті, цілі); цілеспрямованість (ієрархічність системи, взаємозв'язок компонентів та рівнів поміж собою, упорядкованість її частин); функціональність (управління за допомогою різноманітних характерних форм, методів та способів, які сукупно забезпечують активне функціонування, успішний розвиток, тісний взаємозв'язок із середовищем [8, с. 258]. Відтак системний підхід слід застосовувати досить ґрунтовно, як процес, що протікає за певних умов та зумовлений ними.

Характеризуючи категорію «система» у сучасних педагогічних дослідженнях, Я. Харченко зазначає, що її застосовують в різних варіативних аспектах: як спосіб мислення, суспільне явище, метод, практичну діяльність, класифікацію, теорію, сукупність відповідних норм та правил, сукупність об'єктів тощо [9, с. 95]. Аналізуючи особливості застосування системного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців, В. Корнєшук наголошує на важливості щодо означення мети, змісту навчання, технологій, суб'єктів підготовки, педагогічного середовища, що дає змогу окреслити можливі шляхи щодо удосконалення системи означеної підготовки. Зокрема, дослідниця зазначає, що саме системний підхід професійну підготовку майбутнього фахівця визначає як цілеспрямовану діяльність його суб'єктів, містить системо утворюючі зв'язки (мету, завдання, зміст, форми і методи підготовки) у взаємодії усіх компонентів освітнього процесу [10]. Під час моделювання творчого освітнього простору ЗВО вважаємо за доцільне враховувати принципи підготовки. З цього приводу покладаємося на дослідження Б. Кузьменко, який наголошує, що застосування системного підходу потребує дотримання наступних принципів: багатовимірності (дає змогу розглядати досліджуваний об'єкт чи явище з різних сторін); багаторівневості та різнопорядковості (допомагає визначити ієрархічну структуру системи, виявляти закономірності підпорядкування елементів у системі) [11, с. 2].

Аналізуючи принципи застосування системного підходу у процесі підготовки майбутніх педагогів,

О. Вознюк зосереджує увагу на реалізації специфічних принципів формування творчої особистості: визнання самоцінності особистості; олукування творчого мислення; суперечливості процесу щодо розвитку творчих здібностей особистості; дисипації (самовибудовування) творчих здібностей, в основі якого покладено положення синергетики; єдиного темпосвіту творчих здібностей (індивідуального темпу розвитку); відкритої сенситивності задля розвитку творчих здібностей. Визначення ознак системного підходу, за міркувань ученого, потребує опису наступних аспектів: наявності компонентів, складників компонентів; цілеспрямованості (основа досягнення цілей); цілісності компонентної структури та окремих компонентів системи, їх єдності [12, с. 41]. Відтак основними елементами педагогічної системи є мета, навчальний матеріал, методи, форми засоби навчання, викладач ЗВО та студент.

Слід зазначити, що процес підготовки майбутнього педагога становить собою систему, яка складається із взаємопов'язаних частин цілого, кожна з яких виконує власні функції та завдання. Водночас системний підхід спрямований на формування інтегративного цілісного новоутворення в особистості. Це спонукає до якісного аналізу множинних складних взаємодій поміж функціональними елементами особистості (пізнавальні завдання, навчальні можливості здобувачів освіти, часові та просторові освітні умови тощо). Відповідно, у руслі підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку застосування системного підходу вбачаємо у структурно-функціональній цілісності освітнього процесу. Реалізація системного підходу дає змогу уточнити основні складники художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку та виокремити особливості означеної професійної підготовки майбутніх вихователів в освітньому просторі ЗВО.

Системний підхід варто застосовувати з позиції того, що особистість являє собою інтегративну динамічну психологічну систему, яка утворює взаємодію властивостей, які реалізують функції внутрішньої регуляції та зовнішнього обміну із соціальним та предметним середовищем. Оскільки людина входить водночас у кілька систем – біологічну, соціальну, фізичну тощо, системний підхід є носієм специфічних способів визначення якостей особистості. Взаємодіючи з елементами різних систем, людина проявляє чи набуває різних особистісних якостей, які розкриваються надалі як системні.

Індивідуальні характеристики усіх компонентів у системі, їх органічне функціонування, утворюють єдність, у якій усі елементи чи компоненти є цілком самостійними, проте не автономними утвореннями, оскільки підпорядковані загальному

цілісному функціонуванню усєї системи. Базовою категорією у професійній підготовці студентів до художньо-конструктивної діяльності з вихованнями є мета, від неї залежить окреслення та характеристика змісту підготовки. Процес досягнення мети об'єднує довкола себе всі частини педагогічного процесу, впливає на якість результату.

Застосування системного підходу у професійній підготовці здобувачів освіти дає нам можливість розкривати, аналізувати складові компоненти професійної підготовки майбутніх вихователів та органічно поєднувати їх поміж собою. Означений підхід зорієнтовує дослідження на розкриття цілісності об'єкта, виявлення різноманітних взаємозв'язків, які укладаються у єдину теоретичну картину. При цьому особистість завжди входить до зовнішньої соціальної системи, ураховуючи внутрішню систему, яка повинна певним чином взаємодіяти із зовнішньою системою. Кожен освітній елемент у загальній системі освітніх послуг закладу вищої освіти має певне призначення, виконує конкретні функції, взаємодіючи водночас з усіма елементами системи.

Структурними компонентами системного підходу вбачаємо базові характеристики педагогічних систем, які сукупно утворюють факт їхньої наявності та містять мету, зміст, методи, засоби, форми навчання, суб'єкт та об'єкт. Водночас функціональні компоненти характеризують педагогічну систему в дії, оскільки кожен структурний елемент під час колективної, групової чи індивідуальної діяльності вступає в нові стосунки, підпорядковуючи їхню взаємодію. Слід зазначити, що підготовка майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку поєднує у собі основні структурні елементи: нормативні навчальні дисципліни, педагогічну практику, принципи, за якими вона функціонує як особлива цілісність, набуваючи водночас свої специфічні ознаки. Вони включають мету, структуру, принципи та етапи підготовки, рівні підготовки, соціокультурну відповідність. У розгляді опанування студентами одного навчального курсу, системний підхід передбачає аналіз мети та завдань, розробку змісту програми, врахування особливостей та складу студентських груп, обґрунтування низки форм і методів навчання, особливостей оцінювання курсу, опис ролі викладача ЗВО. Водночас застосування означеного підходу допомагає узагальнити кількісні та якісні показники освітнього процесу, здійснити прогнози щодо окреслення напрямів підготовки педагогів у руслі соціальних запитів суспільства.

Висновки. Застосування системного підходу в професійній підготовці майбутніх вихователів до організації художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку дає нам змогу окреслити її структуру, охарактеризувати компоненти підготовки та їхні взаємозв'язки, розробити модель

підготовки майбутніх педагогів в означеному руслі, яка охоплює сукупність взаємопов'язаних методів і форм, засобів, необхідних для формування належних художньо-конструктивних знань та умінь на основі індивідуального особистісного підходу щодо формування творчості майбутнього фахівця, готовності до виконання ним виконання ним усіх основних функцій майбутньої педагогічної діяльності в означеному аспекті. Функціонування компонентів системи, у якій гармонійно взаємодіють всі елементи, забезпечує викладач ЗВО, який виконує організаційну, регулятивну, інформаційну, трансформаційну, мобілізуючу функції. Від викладача суспільство потребує якісної фахової презентації свого предмета. Також слід брати до уваги і те, що викладач закладу вищої педагогічної освіти, внаслідок цілеспрямованого педагогічного впливу, координує виховні впливи суб'єктів виховання, виявляє та демонструє готовність до співпраці та взаємодії зі студентом, зорієтовуючи його на власні потенційні можливості. Означені спонування до пізнання, спільної взаємодії та пошуку сприяють перетворенню студента із об'єкту впливу на суб'єкт, який спрямовує та регулює власний розвиток.

Актуальність теми дослідження спонукає до подальшого вивчення розглянутої проблеми. Її перспективність вбачаємо в аналізі та обґрунтуванні педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до організації творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Матвієнко С. Виховання працелюбності дітей старшого дошкільного віку в процесі занять художньою працею. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія «Педагогічні науки». 2018, № 2(1), с. 17-24.
2. Костак А., Молнар Т. Навчання дошкільників трудовим навикам та вмінням в процесі художньої праці. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції. Мукачево: Вид-во МДУ. 2021, с. 50-54.
3. Листопад І. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2020, № 23, с. 74-81.
4. Еськова Т. Підготовка майбутніх вихователів до керівництва художньо-творчою діяльністю дітей дошкільного віку. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2021, с. 60-66.
5. Лехновська, О. Розвиток творчих здібностей студентів у процесі вивчення технологічних дисциплін у коледжі. Рівне. 2018, 105 с.
6. Борин, Г. Педагогічні умови організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО. Молодь і ринок. 2021, № 9 (125), с. 37-42.

7. Криловець М.Г. Система методичної підготовки майбутніх учителів географії : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 482 с.

8. Грязнов І. О. Обґрунтування компонентів системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників. Збірник наукових праць. Кривий Ріг : КДПУ, 2004. Вип. 8. С. 257–262. 2

9. Харченко С.Я. Дидактичні основи підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності. Луганськ: Альма матер, 1999. 138 с.

10. Корнещук В. В. Теорія і практика формування професійної надійності майбутніх спеціалістів соціономічної сфери діяльності : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2010. 44 с.

11. Кузьменко Б. В. Моделювання систем : навч. посіб / Б. В. Кузьменко, О. А. Чайковська. Київ. : КНУКіМ, 2009. 134 с.

12. В. Вознюк. Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки, 2008. Вип. 52. С. 40–43.